
ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет “Св. св. Кирил и Методий”

кн. 2, 2014 (год. XXIII), ISSN 2367-8585

ХУМОРЪТ В ХУМАНИТАРИСТИКАТА

HUMOUR IN THE HUMANITIES

Хуморът: Прочити, практики техники. Съст. Д. Генова, Ст. Станоев. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, 2013, 333 с.

Humor: Views, Practices, Techniques. (Ed. D. Genova, St. Stanoev), Baspress, Sofia, 2013, 333 p.

В сборника са включени статии от различни области на хуманитаристиката (езикознание, литературознание, културология, история). Той е предназначен както за специализирана научна аудитория, така и за по-широк кръг читатели.

В *Увода* съставителите правят преглед на изследванията за хумора в българската научна литература и представят накратко структурата и съдържанието на сборника, който се състои от две тематично обособени изследователски полета.

В първата част, наречена *При смеха на хората*, се разглежда мястото и ролята на хумора и неговите форми в различни социални, исторически и културни контексти на всекидневната култура. Първите четири статии са посветени на вица. Във „*Върви си по улицата песимист...*“ *Политическите вицове по времето на социализма* Станой Станоев представя различни научни концепции за причините, порождащи политическа вицова активност, и ролята на политическите вицове. Като разглежда особеностите на българското вицово разказване от времето на социализма, той достига до извода, че политическите вицове от този период имат важна документална стойност.

На подобна тематика е посветена и статията на Дафина Генова *Пъхнете щепсела на хладилника в контакта на радиото, или за пропагандата между делегирана и същинска реалност*. Авторката показва как вицът като традиционна дискурсивна форма служи за осмисляне на социално-политическия контекст при тоталитарния режим в България и останалите бивши социалистически страни. Паралелно с това тя посочва основните различия между вицовете от периода на тоталитаризма и тези в демократичното общество. За политическия виц, но в националсоциалистическа Германия, пише Валентин Спиридонов в статията *Политическият виц в националсоциалистическа Германия като историческо свидетелство*. Авторът е подбрал и интерпретирал вицове, публикувани в немско издание от 1946 г., като си поставя за цел да сравни тогавашната оценка на немското общество за случващото се в Третия райх с досегашните знания за режима. *Вицовият цикъл „Остров с канибали“: тема, структура, функция* е озаглавена статията на Григор Хар. Григоров. В нея е дефинирана семиотичната игра, организираща въпросния вицов цикъл (т. нар. структура), и нейната културна функция (семантика), като се достига до извода, че вицовете от този цикъл поставят въпроса за националния характер. В статията си *Смешният смях в консуматорското общество* Венко Кънев разсъждава върху въпроса за характера на съвременното общество и обобщава, че именно то превръща днешния човек в консуматор, чийто смях не е спонтанен, а стандартизиран, дребнав и мимолетен. На остроумия фолклорен и литературен герой Настрадаин Ходжа е посветена статията на Доротея Добрева *Многоликият Насреддин и образът му на Балканите*. Тук авторката разглежда рецепцията за героя в България и други страни от Балканския полуостров, като подчертава, че този персонаж продължава да живее във фолклора и литературата и на други народи по света.

Втората част на сборника под надслов *В кухнята на смеха* е посветена на механизмите, чрез които се конструира смешното. В статията *Смехът на думите. Малапропозими и йотовизми в българската литература* Радослав Радев проследява доколко езиковата игра (в някои творби на писатели като П. Р. Славейков, Ив. Вазов, М. Георгиев, Хр. Смирненски, Чудомир и др.) има отношение

към жанровите процеси и по-специално към кратките форми: анекдот, разказ и епиграма. Авторът анализира как чрез нея се проявяват особеностите на българското мислене, тъй като според него тя е съзнателно търсена възможност за характеризиране на историческите, социалните и културните процеси. Статията на Богдан Дичев *Игрови аспекти на комиката в произведенията „Швейк” и „Бай Ганьо”* има за цел да предложи общ модел на класификацията на комичното и перспективи за насочване на неговия анализ. Първоначално авторът споделя някои свои по-широки наблюдения върху смеха в двата романа, след което предлага разглеждането им да се положи в теорията на играта и да се обвърже с една по-популярна класификация на този феномен. Той смята, че игровият модус на повествованието, на ситуационното моделиране и на действието е вътрешно присъща категория и на двете творби. Въпреки приликите и разликите между тях те могат да намерят допирни точки в игровите нагласи на повествованието си, на творческото съзнание на двамата автори и в неподражаемия си комизъм. На връзката между прагматиката и комичното се спира Милена Попова в статията *Анекдотът и прагматичните теории*. Тя разглежда текста на анекдота в рамките на теориите и разработките на Дж. Остин, Х. П. Грайс, Дж. Лийч, Д. Спърбър и Д. Уилсън и др., като достига до обобщенията, че хумористичният ефект често възниква, когато са налице отклонения от правилата за успешност на речевите актове, от комуникативните принципи и от стратегиите за вежливост. На двусмислените изказвания се спира Яна Сивилова в *Игри със значението: каламбурът*. Тя изследва понятието ‘каламбур’, механизмите за неговото изграждане и комуникативните му функции. Дадени са множество примери с вицове, съдържащи игри на думи, потърсени са аналогии с двусмислици в детския език, като се прави разграничаване между целенасочените игри със значението у възрастните и непреднамерените употреби и езикови грешки у децата. Последната статия в сборника *Смешна ли е всяка игра на думи* е на Ралица Демиркова, която също разсъждава върху каламбура, но във връзка с други понятия. След като в систематизиран вид представя разбирането си за езикова игра, игра на думи и каламбур, тя пристъпва към механизмите (езикови и неезикови) за изясняване на играта на думи. За целта се позовава на няколко теории

за хумора (на В. Раскин, С. Атардо, К. Хемпелман, А. Партингтън), а анализът ѝ е подкрепен с примери от произведенията за деца на британските автори Л. Карол, Р. Дал, Т. Пратчет. Авторката достига до извода, че въпреки хумористичния си потенциал, не всяка игра на думи е смешна, а ефектът на смешното е относителен, в зависимост от редица социални аспекти: етнос, пол, възраст, социална група и др.

Включените в сборника статии разглеждат хумора като културен феномен в интердисциплинарен план. Те предлагат един широк поглед върху тази проблематика, чието многолико естество не престава да привлича интереса на много изследователи.

Даниела Константинова